

En el centenari de la mobilització obrera que va aconseguir la jornada laboral de 8 hores

Hi ha esdeveniments que la memòria col·lectiva recorda com a moments de triomf i la vaga de La Canadenca n'és un. Obtenir la jornada de 8 hores va ser indubtablement una gran fita en la lluita pels drets laborals de la classe obrera. Al cap de cent anys d'aquells fets, aquesta exposició vol ressaltar el paper de Catalunya en la consecució d'aquesta important millora en les condicions de treball.

La vaga es va iniciar a l'empresa Riegos y Fuerza del Ebro, que estava duent a terme el projecte d'electrificació de Catalunya, va ser liderada pel Comitè de la Regional Catalana de la CNT i la van protagonitzar i guanyar obrers que treballaven en diferents indrets de Catalunya.

L'exposició que us presentem està dividida en tres àmbits: el context, la vaga en si i la llarga lluita per aconseguir la reducció de la jornada laboral a 8 hores.

Les imatges de fotoperiodistes i d'humoristes gràfics, les filmacions, l'aportació de documents originals i les reflexions de protagonistes dels fets són els recursos que utilitza l'exposició per relatar visualment els esdeveniments, identificar alguns dels seus protagonistes i apropar-nos a l'època. A més, la cronologia facilita entendre millor cada etapa d'aquesta mobilització.

La jornada de 8 hores **va suposar** un abans i un després en les condicions de treball, però la lluita sindical continua avui en dia perquè encara resten molts drets laborals per conquerir.

1. El context

Cal conèixer l'escenari en què es van produir els fets per entendre la mobilització. L'empresa des d'on es propaga la vaga, La Canadenca, primera multinacional que va operar a Catalunya, desplegava la seva activitat al sector energètic, clau en l'economia, en la producció i distribució de la nova font d'energia de l'època: l'electricitat.

Aquells anys són també anys de canvi per al moviment obrer: l'organització obrera atomitzada va donar pas a grans organitzacions sindicals una de les quals, l'anarquista CNT, va liderar la mobilització.

En el context polític català cal destacar en aquell moment el paper d'una institució, la Mancomunitat de Catalunya, que havia aconseguit federar les quatre diputacions a fi de gestionar-ne millor els recursos i que maldava per aconseguir l'aprovació del primer Estatut d'autonomia.

1.1. La Canadencia

La segona revolució industrial es va caracteritzar per l'ús de noves fonts d'energia: el petroli i l'electricitat. A Catalunya, entre el 1897 i el 1913, es va produir un gran creixement de la indústria elèctrica en aplicar-se a l'enllumenat, ja que era una energia més neta, segura, fàcil d'usar que no el gas i, a més, no produïa olors.

Una companyia va revolucionar el panorama de les empreses elèctriques durant el segon decenni del segle XX: la Barcelona Traction, Light and Power Company, Ld., fundada per Frederick Stark Pearson el 12 de setembre de 1911 a Toronto, Canadà (d'aquí ve que fos coneguda popularment com La Canadencia). L'empresa tenia accionistes canadencs, britànics i, des del 1914, belgues, i va ser la primera gran multinacional que es va implantar a Catalunya. La companyia operava amb bancs amb seu a la ciutat de Londres (Canadian Bank of Commerce, Bank of Scotland i Bank of Edinburgh), però invertia els actius a Catalunya. El seu model de negoci tenia com a principal mercat Barcelona, on l'energia elèctrica s'usava en l'enllumenat, els tramvies i el ferrocarril. Però treballava a tot Catalunya, on va començar a bastir les grans xarxes que acabarien després subministrant electricitat a tot el territori català.

1.2. El sindicalisme

Catalunya, a començament del segle xx, tenia uns dos milions d'habitants. Eren temps d'intenses migracions del camp a la ciutat: mà d'obra procedent de les zones rurals de l'interior de Catalunya i de València, d'Aragó i de Múrcia es desplaçava en gran nombre cap a les ciutats on hi havia els centres fabrils.

Les condicions de vida dels obrers es caracteritzaven pels salaris baixos, les llargues jornades laborals i les condicions insalubres a les fàbriques. En aquest context laboral, les dones i els infants constituïen la mà d'obra més barata.

El 1888 es va fundar a Barcelona el primer sindicat de treballadors d'àmbit estatal, la UGT, d'ideologia socialista. Més tard, el 1910, es va crear la Confederació Nacional del Treball (CNT), anarquista, que va esdevenir aviat el sindicat majoritari. Arran de la Primera Guerra Mundial, va augmentar el preu dels productes de primera necessitat, van empitjorar les condicions de vida de la classe obrera i les tensions socials van desembocar en fets com la vaga general revolucionària del 1917 o la revolta de les dones del 1918.

1.3. La Mancomunitat

A la segona dècada del segle XX, el sistema polític de la Restauració espanyola havia entrat en crisi i conservadors i liberals es repartien el poder en governs que cada cop duraven menys.

La Mancomunitat de Catalunya es va poder crear pel Reial decret de 1913 del govern d'Eduardo Dato i així, entre el 1914 i el 1925, les quatre diputacions catalanes es van agrupar per millorar l'eficàcia dels seus serveis i optimitzar els seus recursos. El primer president de la Mancomunitat va ser Enric Prat de la Riba i, a la seva mort, el va succeir en el càrrec Josep Puig i Cadafalch (que l'any 1923 es va haver d'exiliar per culpa de la política anticatalanista de Primo de Rivera). Després i fins a la dissolució de la Mancomunitat el 1925, va presidir-la Alfons Sala.

La institució va posar en marxa una política de modernització material i cultural del país que té, com a principals assoliments, la recuperació de la llengua catalana en l'àmbit públic i normatiu, la creació d'institucions culturals, la construcció de biblioteques populars i la implantació de la xarxa de telèfons i d'altres infraestructures. A finals de 1918, juntament amb la Lliga Regionalista de Francesc Cambó i amb l'Assemblea de Parlamentaris, la Mancomunitat va impulsar un primer projecte d'Estatut d'autonomia.

2. La vaga

Els dirigents de la CNT van comprovar l'eficàcia dels sindicats únics acordats al Congrés de Sants quan, un cop iniciat el conflicte a Camarasa, els treballadors de La Canadenca van començar una vaga contra l'empresa que dominava el sector de l'energia en el món industrial català.

La mobilització obrera es va estendre de Camarasa a Lleida, a Barcelona i altres indrets de Catalunya i va ser secundada per molts treballadors que havien vist disminuir el seu poder adquisitiu durant la Gran Guerra i que, a l'inici de la postguerra, fins i tot veien perillar la seva feina.

L'empresa i les autoritats polítiques es van veure superades pels efectes de la mobilització obrera. El Sindicat Únic d'Aigua, Gas i Electricitat va deixar Barcelona a les fosques i també sense subministrament d'energia els tramvies i les empreses, que es van haver d'aturar. La confiscació de La Canadenca, la militarització dels treballadors en vaga i la declaració de l'estat de guerra van comportar la persecució de sindicalistes. Com a resultat, les presons es van omplir de treballadors. Finalment, però, es va imposar la necessitat d'arribar a un pacte.

La reticència dels vaguistes a tornar a la feina si els companys de la presó no eren excarcerats va provocar la declaració de la vaga general. La mobilització va

aconseguir finalment una victòria sindical indubtable: la publicació del Decret de la jornada de 8 hores per a tot l'Estat.

2.1. Camarasa

El novembre de 1918, el Sindicat de Camarasa --afiliat al Sindicat Únic de Construccions de la CNT-- va aconseguir petites millores laborals per als treballadors que construïen la central hidroelèctrica de La Canadencia en aquest municipi. L'1 de desembre, però, el director de construccions, el senyor Caldwell, va instar la Guàrdia Civil perquè escorcollés els treballadors a l'entrada de l'obra. Aquest fet va ser determinant per a la declaració de la vaga.

L'aturada va tenir un seguiment massiu i el comitè de vaga va demanar la fi dels escorcolls i millores salarials. A partir de l'11 de desembre, el Comitè de la CNT de Catalunya va dirigir la mobilització, va exigir la jornada de 8 hores com a principal reivindicació i va dissenyar l'estratègia per estendre la vaga a Lleida i a la resta de Catalunya. Alhora, el sindicat es va organitzar per recaptar diners i oferir així suport econòmic als vaguistes, cosa que va permetre mantenir l'aturada gairebé un mes i mig.

2.2. Barcelona

Un conflicte circumscrit a un centenar de treballadors de l'oficina de Riegos y Fuerza del Ebro va iniciar la vaga de La Canadencia a Barcelona. La CNT, amb molts dels seus dirigents a la presó, va organitzar la lluita i va aconseguir que treballadors del Sindicat Únic d'Aigua, Gas i Electricitat de diferents empreses s'hi sumessin i s'anessin incorporant a la vaga. El resultat va ser sorprenent: la ciutat va quedar a les fosques i sense energia.

L'Estat va reaccionar confiscant empreses -amb el vistiplau dels seus directors- i els vaguistes van ser substituïts per soldats de l'exèrcit que havien de normalitzar els serveis aturats. La militarització obligava els treballadors a retornar a la feina, però molts s'hi van negar i van ser empresonats. Finalment, les autoritats polítiques van implicar-se en el conflicte i el van reconduir cap a la negociació i l'acord. En el míting celebrat a la plaça de toros de Les Arenes, Salvador Seguí va aconseguir convèncer els treballadors perquè tornessin a la feina.

2.3 La vaga general

El 24 de març, davant l'incompliment d'alliberar els presos, es va declarar la vaga general, a la qual s'hi van afegir treballadors de moltes empreses, des de les elèctriques fins a les pompes fúnebres. El capità general de Catalunya, Joaquín

Milans del Bosch, va declarar l'estat de guerra i l'exèrcit, amb l'ajut del sometent, el va fer complir, alhora que va procurar garantir d'alguna manera el subministrament d'aliments a la ciutat.

A conseqüència d'aquesta vaga i de la força del moviment obrer, la patronal catalana va reaccionar ordenant el locaut (tancament patronal o vaga d'empreses i acomiadament dels treballadors) i perseguint els sindicalistes.

El 3 d'abril el Govern de Madrid va intervenir en el conflicte per frenar l'escalada de tensions i es va publicar el Decret de la jornada de 8 hores, el gran triomf de la vaga de La Canadenca.

3. La llarga lluita per les 8 hores

Des de l'inici de la industrialització, els treballadors han lluitat per reduir les jornades laborals abusives. Durant la segona meitat del segle XIX, sindicats apolítics dels Estats Units i socialistes i anarquistes d'Europa van tenir prou força per impulsar la jornada de 8 hores. L'any 1866 la Primera Internacional la va convertir en símbol i reivindicació del treball d'arreu. El lema "8 hores de treball, 8 hores de descans i 8 d'esbarjo" va tenir molt d'èxit.

La reivindicació de les 8 hores a Catalunya va començar al segle XIX, durant la Primera República, època en què es va regular per primera vegada el treball infantil. El 1903 es crea l'Institut de Reformes Socials, que promou la regulació del treball femení, infantil i d'activitats perilloses. El 1904 s'aconsegueix el descans dominical i el 3 d'abril de 1919, gràcies a la vaga de La Canadenca, arriba finalment el Decret de les 8 hores. Així, per la pressió exercida des de Catalunya, Espanya esdevé el primer país de l'Europa Occidental que aconsegueix aquest avenç.